

Remigijus Oželis – teologijos mokslų daktaras, Klaipėdos universiteto Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto Jono Pauliaus II krikščioniškųjų studijų centro profesorius. Klaipėdos licėjaus ir Švėkšnos „Saulės“ gimnazijos tikybos mokytojas ekspertas. Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys

Moksliniai interesai: Šventojo Rašto teologija, religinė simbolika, dvasinis konsultavimas

El. paštas: remigijuso@gmail.com

Remigijus Oželis – doctor of theology, professor at the John Paul II Centre for Christian Studies of the Faculty of Social Sciences and Humanities at Klaipėda University. School religion teacher-expert at Klaipėda Lyceum and the Saulė Gymnasium in Švėkšna. Member of the Lithuanian Catholic Science Academy

Research interests: theology of the Holy Scriptures, Christian symbolism, spiritual counseling

E-mail: remigijuso@gmail.com

Remigijus Oželis

Klaipėdos universitetas

KRYŽIAUS SLĖPINIO ATSISKLEIDIMAS ŠVENTOJO POPIEŽIAUS JONO PAULIAUS II KALBOSE LIETUVOJE

Anotacija

Šventasis popiežius Jonas Paulius II lankėsi Lietuvoje 1993 m. rugsėjo 4–8 d. Lankydamasis ir melddamasis Kryžių kalne kalbėjo, jog čia yra tam, kad su tikinčiais apmąstytų Kristaus kryžių ir jame slypinčius tiesos bei šviesos lobius. Kryžiuje atsiskleidžia „Dievo galybė ir Dievo išmintis“ (1 Kor 1, 24), jame yra Gerosios Naujienos esmė, leidžianti suprasti, kas yra Dievas ir kas yra žmogus. Šventasis Tėvas Jonas Paulius II, lankydamasis Lietuvoje, pasakė 15 oficialių kalbų ir pamokslų. Iš pasakytų kalbų atsiskleidžia, jog kryžius yra vienas iš ryškiausių akcentų Jono Pauliaus II žinioje Lietuvai. Iš 15-os kalbų 8-iose minimas „kryžius“. Kryžius minimas Šventojo Tėvo pamoksle šv. *Mišiose Kryžių kalne* – 37 kartus, *Maldoje Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų* – 16 kartų, Šventojo Tėvo kalboje Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje kunigams ir vienuoliams, vienuolėms ir klierikams – 7 kartus, Šventojo Tėvo kalboje jaunimui Kaune, Dariaus ir Girėno stadione – 3 kartus, Šventojo Tėvo pamoksle Žodžio liturgijoje Šiluvoje – 2 kartus, ir po 1 kartą Šventojo Tėvo pamoksle šv. *Mišiose Vingio parke*, Šventojo Tėvo kalboje inteligentijai Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje ir Šventojo Tėvo pamoksle šv. *Mišiose Kaune, Santakoje*. Iš viso „kryžius“ paminėtas 68 kartus. Šiame straipsnyje pristatomi kryžiaus slėpinio atskleidimo akcentai popiežiaus Jono Pauliaus II kalbose: kryžius – krikščioniškojo tikėjimo ženklas; kryžius – įprasminantis kančia; kryžius – stiprybės šaltinis; kryžius – teikiantis atpirkimą; kryžius – atveriantis amžinojo gyvenimo akiračius; kryžius – prisikėlimo ženklas.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: šventasis popiežius Jonas Paulius II, kryžius, Jono Pauliaus II kalbos Lietuvoje, 1993 m. rugsėjo 4–8 d.

Abstract

Pope John Paul II visited Lithuania on 4–8 September 1993. While visiting and praying at the Hill of Crosses, he said that he was here to reflect with believers on the cross of Christ and the treasures of truth and light that lie within it. The cross reveals ‘the power of God and the wisdom of God’ (1 Cor 1:24), and contains the essence of the Good News, which allows us to understand who God is and who man is. The Holy Father John Paul II gave 15 speeches during his visit to Lithuania. These speeches reveal that the cross is one of the most striking features of John Paul II’s message to Lithuania. Of the 15 speeches, eight mention the cross. The cross is referred to in the Holy Father’s sermon during Mass on the Hill of Crosses 37 times, in the prayers at Antakalnis Cemetery at the tombs of the martyrs of independence in Vilnius (1991) 16 times, in the Holy Father’s address to the clergy, religious and seminarians in the Cathedral of St Stanislaw in Vilnius seven times, at the meeting with young people of Lithuania at the Darius and Girėnas Stadium in Kaunas three times, in the sermon during the Liturgy of the Word in Šiluva two times, and once each in the sermon at Mass in Vingis Park, in the speech to the intelligentsia at St John’s Church at Vilnius University, and in the sermon during Mass at Santaka in Kaunas. In total, the cross is mentioned 68 times. This article presents features of the unveiling of the mystery of the cross in Pope John Paul II’s speeches: the cross is a sign of the Christian faith; the cross gives meaning to suffering; the cross is a source of strength; the cross provides atonement; the cross opens the horizons of eternal life; the cross is a sign of resurrection.

KEY WORDS: St John Paul II (Pope), the cross, speeches by John Paul II in Lithuania, 4–8 September 1993.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/rh.v32i0.2699>

Įvadas

Kryžius – krikščioniškojo tikėjimo ženklas, kurio slėpinyje atsiskleidžia visa Dievo teikiama išganymo ekonomija (Katalikų Bažnyčios katekizmas. Santrauka 2007, 78). Kryžius ir jo žinia apie begalinę meilę, nugalinčią blogį, nuodėmę bei mirtį, kuriančią naują gyvenimą ir neblėstantį džiaugsmą, yra standartas, kuriuo gali būti matuojama visa žmogiškoji egzistencija (Benediktas XVI, cit. iš Dalgėdaitė 2014, 158). Kryžiaus slėpinyje įvyksta žmogaus išlaisvinimas; jame atsiskleidžia Dievo Išmintis, patraukianti visa prie savęs: „Kai būsiu pakeltas nuo žemės, visus patrauksiu prie savęs“ (Jn 12, 32), – sakė Jėzus.

„Kryžiaus Išaukštinimo slėpinys – svarbiausia išganymo istorijos paslaptis. <...> Žmogaus Sūnus buvo iškeltas ant Kryžiaus Golgotoje, ir tai buvo paniekimo ženklas. Pasmerkę kryžiaus mirčiai, žmonės Jį šitaip pažemino. Kaip žmogus Jis „nusižemino, tapdamas klusnus iki mirties, iki kryžiaus mirties“ (Fil 2, 8). Tapo klusnus žmonėms, kurie Jį pasmerkė ir nukankino“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 1).

Šventasis Tėvas Jonas Paulius II 1998 m. paskelbtoje enciklikoje apie tikėjimo ir proto santykį *Fides et ratio* kalbėjo apie kryžiaus slėpinį ir jame atsisklei-

džiančią išmintį, kuri išvaduoja iš kultūrinių apribojimų, reikalauja atsiverti joje glūdinčios tiesos visuotinumui. Žmogiškasis protas gali atpažinti, kad žmogus, verždamasis į tiesą, peržengia save. Tuo tarpu žmogus, tikėjimo padedamas, gali atsiverti ir priimti Kryžiaus „kvailybę“ kaip teisingą gyvenimo kryptį (Jonas Paulius II 2000, nr. 23). Šventasis popiežius Jonas Paulius II, lankydamasis Lietuvoje 1993 m., kalbėjo:

„Esu čia ir galiu su jumis mąstyti apie Kristaus Kryžių ir jame slypinčius tiesos bei šviesos lobius. Kryžiaus pamokos yra „Dievo galybė ir Dievo išmintis“ (1 Kor 1, 24). Čia ir yra Gerosios Naujienos esmė, leidžianti kuo išsamiau suprasti, kas yra Dievas ir kas yra žmogus. Žmogaus Sūnus turėjo būti išskeltas. Tad Dievas Jį iškėlė – davė Jam vardą, kilniausią iš visų vardų. Jėzus Kristus yra Viešpats – Dievo Tėvo garbėje. Jis išgelbėjo pasaulį. Per Jį yra išaukštintas net labiausiai paniekintas ir sutryptas žmogus“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 5).

Šventasis popiežius Jonas Paulius II, lankydamasis Lietuvoje 1993 m. rugsėjo 4–8 d., pasakė 15 kalbų. Galima sakyti, kad *kryžius* Šventojo Tėvo Jono Pauliaus II kalbose Lietuvoje – vienas iš svarbiausių akcentų, siejančių pasakytas kalbas. Iš 15-os kalbų 8-iose minimas *kryžius*. Iš viso *kryžius* paminėtas 68 kartus (1 lentelė). Tad šio straipsnio tyrimo objektas – šventojo popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos, pasakytos Lietuvoje 1993 m. Straipsnio tikslas: pristatyti kryžiaus slėpinio atsiskleidimo aspektus popiežiaus Jono Pauliaus II kalbose Lietuvoje. Metodai: popiežiaus Jono Pauliaus II kalbų analizė, interpretavimas, sisteminimas ir apibendrinimas. Popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos paskelbtos leidinyje „Liudykime Kristų. Popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos, pasakytos Lietuvoje 1993 m. rugsėjo 4–8 d.“ (Vilnius: „Katalikų pasaulio“ leidykla, 1994). Pristatant kryžiaus slėpinio atsiskleidimą, išskirti kryžiaus aptarties aspektai šventojo Jono Pauliaus II kalbose: kryžius – krikščioniško tikėjimo ženklas; kryžius – įprasminantis kančią; kryžius – stiprybės šaltinis; kryžius – teikiantis atpirkimą; kryžius – atveriantis amžinojo gyvenimo akiračius; kryžius – prisikėlimo ženklas.

1 lentelė

Popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos, pasakytos Lietuvoje 1993 m.

Popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos, pasakytos Lietuvoje 1993 m. rugsėjo 4–8 d. (<i>Liudykime Kristų</i> . Vilnius: „Katalikų pasaulio“ leidykla, 1994)	Kryžiaus paminėjimas kalboje, <i>kartai</i>
Šventojo Tėvo kalba Vilniaus oro uoste. 1993 m. rugsėjo 4 d. (šeštadienis)	0

Šventojo Tėvo kalba Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje kunigams ir vienuoliams, vienuolėms ir klierikams. 1993 m. rugsėjo 4 d. (šeštadienis)	7
Malda Aušros Vartuose. 1993 m. rugsėjo 4 d. (šeštadienis)	0
Malda Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų. 1993 m. rugsėjo 5 d. (sekmadienis)	16
Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Vingio parke. 1993 m. rugsėjo 5 d. (sekmadienis)	1
Malda „Viešpaties Angelas“. 1993 m. rugsėjo 5 d. (sekmadienis)	0
Šventojo Tėvo kalba diplomatiniam korpusui Apaštalinėje Nunciatūroje. 1993 m. rugsėjo 5 d. (sekmadienis)	0
Šventojo Tėvo kalba inteligentijai Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje. 1993 m. rugsėjo 5 d. (sekmadienis)	1
Šventojo Tėvo kalba Lietuvos lenkams Šventosios Dvasios bažnyčioje. 1993 m. rugsėjo 5 d. (sekmadienis)	0
Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kaune, Santakoje. 1993 m. rugsėjo 6 d. (pirmadienis)	1
Šventojo Tėvo kalba Lietuvos vyskupams. 1993 m. rugsėjo 6 d. (pirmadienis)	0
Šventojo Tėvo kalba jaunimui Kaune, Dariaus ir Girėno stadione. 1993 m. rugsėjo 6 d. (pirmadienis)	3
Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne. 1993 m. rugsėjo 7 d. (antradienis)	37
Šventojo Tėvo pamokslas Žodžio liturgijoje Šiluvoje. 1993 m. rugsėjo 7 d. (antradienis)	2
Šventojo Tėvo atsisveikinimo kalba Vilniaus oro uoste. 1993 m. rugsėjo 8 d. (trečiadienis)	0
Viso:	68

Kryžius – krikščioniškojo tikėjimo ženklas

Kryžius – vienas iš universaliausių ir labiausiai paplitusių simbolinių ženklų. Tai ir esminis krikščionybės ženklas. Kryžiaus ženklui žmogus įvedamas į krikščionybę, kryžiaus ženklui laiminamas žmogaus gyvenimas, kryžiaus ženklui ženklinamas krikščionio kapas. Žmogus yra sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą (plg. Pr 1, 26) ir tas paveikslas ir panašumas sutvirtintas Jėzaus Kristaus įsikūnijimu ir kančia ant kryžiaus.

Popiežius Jonas Paulius II Apaštališkajame laiške *Sescentesima Anniversaria*, rašytame 1987 m. švenčiant lietuvių tautos Krikšto 600 metų jubiliejų, pasi-

džiaugė, kad lietuvių tauta, gyvendama krikščioniškuoju tikėjimu, tvirtai ir nuosirdžiai jį liudijo net ir sunkiausiais savo istorijos laikotarpiais, kančios ir bandymų valandomis. Tada popiežius priminė bent keletą labai iškalbingų šio liudijimo pavyzdžių, kuriuose atsiskleidė, kaip lietuvių tikėjimas buvo bandomas tarytum auksas ugnyje (plg. 1 Pt 1, 7). Prisiminė nuo seno įsigalėjusį didelį lietuvių pamaldumą į Kristaus kančią, pamaldumą, kurį liudija pakelėse pastatyti nesuskaitomi kryžiai, kenčiančio Kristaus paveikslai ir koplytėlės, Kalvarijos vardu pavadintos vietovės su Kryžiaus kelio stotimis. Visa tai Lietuvai pelnė „Kryžių Žemės“ vardą (Jonas Paulius II 1987, nr. 6). Kryžiais lietuviai parodo, kad čia gyvas krikščioniškasis tikėjimas.

1993 m. lankydamasis Lietuvoje Jonas Paulius II aptarė, kodėl lietuvių atsivertimas į krikščionybę įvyko keliais amžiais vėliau negu kaimyninių Europos tautų. Patekė tarytum tarp dviejų varžtų tarp Rytų, iš kur spaudė slaviškos tautos, ir tarp Vakarų, iš kur veržėsi bauginantis Kryžiuočių ordinas, mūsų protėviai jau XIII a. pradžioje sukūrė nepriklausomą valstybę, kuri ryžtingai gynė savo nepriklausomybę ir savo laisvę. Šios ypatingos politinės ir geografinės aplinkybės leidžia suprasti, kodėl lietuviai ilgą laiką priešinosi priimti Kryžių iš tų, kurie prieš juos ėjo su iškeltu kardu ir grasino juos pavergti (Popiežius Jonas Paulius II 1987, nr. 2). Kryžiuočiai kryžių lietuviams atskleidė ne kaip krikščioniškojo tikėjimo ir atpirkimo ženklą, bet kaip pavergimo. Tik kai lietuviai laisvai priėmė Jėzaus Kristaus kryžiumi atneštą atpirkimą, priėmė ir kryžių kaip krikščioniškojo tikėjimo ženklą. Ir šis ženklas įsitvirtino visoje Lietuvoje.

„Jeigu Dievo Sūnus priėmė kryžių, taigi ir mūsų kryžiuose – žmogiškuose, lietuviškuose, jaunatviškuose ir senatvės kryžiuose – slypi paslaptis, išganinga paslaptis, kurią apreiškia Viešpats Jėzus Kristus. Ir tai yra jūsų tikėjimo gyvastingas paveldas, sukauptas lietuviško tikėjimo amžiais, krikščionių tikėjimo amžiais“ (Šventojo Tėvo kalba jaunimui Kaune, Dariaus ir Girėno stadione 1993, Priedas).

Kartu popiežius Jonas Paulius II linkėjo vyresniajai kartai sugebėti perteikti krikščioniškąjį tikėjimą jaunimui, o jaunimui – naujai priimti krikščionybės žinią ir dalytis ja su vyresniąja karta. Dalytis tam, kad kryžius liktų neatsiejamu gyvo krikščioniškojo tikėjimo ženklu Lietuvoje.

Kryžius – įprasminantis kančią

Žmogus išganomas ne kitai, o kryžiumi; išgelbstimas priimdamas kančią – kentėjimą savęs paties ir pasaulio, kuris Dievo kančioje tapo išlaisvinančios pras-

mės vieta. Tik priimdamas visa tai žmogus tampa laisvas (Ratzinger, Balthasar, Rahner 2008, 34). Pats tikėjimas Kristaus kryžiumi, kad būtų autentiškas, turi būti išbandytas kančia. Naujojo Testamento Pirmajame Petro laiške sakoma, kad kančia yra tikėjimo bandymas ugnimi, kad tikėjimui apvalyti reikia kančios, kaip auksui – ugnies (plg. 1 Pt 1, 6–7). Kitaip tariant, kryžius pats savaime nėra nei išganymas, nei galia, nei išmintis; pats savaime jis yra žmogaus darbas ar net bausmė. Dievo galia ir išmintimi jis tampa tada, kai tikėjimu arba paties Dievo sprendimu sujungiamas su Kristaus kryžiumi. Kentėti – reiškia tapti ypač jau triems, ypač atviriems išganingų Dievo jėgų veikimui, kuris žmonijai siūlomas Kristuje. Kentėjimas sujungia su Kristaus kryžiumi ne teoriškai, bet egzistenciškai ir konkrečiai; tai tarsi kanalas, tarsi kelias į Kristaus kryžių, ne lygiagretus tikėjimui, bet su juo sudarantis viena (Cantalamesa 2001, 121).

„Jis [kryžius] įprasmino kančią, ligą, skausmą. Kaip praeityje, taip ir šiandien Kryžius toliau lydi žmogaus gyvenimą“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 3).

Šventasis Tėvas Jonas Paulius II, kalbėdamas Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje, priminė, jog Lietuva,

„neseniai paminėjusi šešių šimtų metų Krikšto sukaktį, <...> įžengė į atsakingą ilgą ir garbingą savo istorijos laikotarpį. Laukai ir pakelės čia nustatyti kryžiais, todėl ši žemė pavadinta „kryžių šalimi“. Deja, daugeliui savo vaikų ji tapo tikra Kalvarija“ (Šventojo Tėvo kalba Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje kunigams ir vienuoliams, vienuolėms ir klierikams 1993, nr. 2).

Vadinasi, Kryžių šalyje per sovietmečio persekiojimus, kankinimus, žudymus žmogus ypač vienijosi su kenčiančiu ant kryžiaus Kristumi. „Kryžius reiškia, kad pats Dievas yra kenčiantysis, Jis mus brangina kentėdamas, kad Jis mus myli“ (Benediktas XVI 2011, 62). Dievo savęs dovanojimas ryškiausiai atsiskleidė Jėzaus mirtimi ant kryžiaus. Jėzaus Kristaus kaip savęs paaukojimo ant kryžiaus slėpinys atskleistas Evangelijoje pagal Joną: „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris Jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“ (Jn 3, 16). Naujojo Testamento Pirmajame Jono laiške teigiama, jog kryžiaus paslapyje praskleista pati Dievo būtis: „Dievas yra meilė“ (1 Jn 4, 16). Tai reiškia, kad Dievo egzistencija yra meilė, Jis egzistuoja meilėje, Jis tiesiog yra meilė. Kryžiaus įvykyje Dievas egzistuoja kaip meilė. Kryžius yra Dievo meilės radikalumo išraiška. Ant kryžiaus matoma, kaip dėl žmonių aukojasi pati Meilė.

Kryžius išreiškia gyvenimą, visą paaukotą kitų gerovei. Tad tiesą, jog „Dievas yra meilė“ (1 Jn 4, 8), galima pamatyti Jėzaus mirtyje ant kryžiaus, kurioje Dievas atsigrėžia prieš save patį, atiduodamas save, kad pakeltų ir išgelbėtų žmogų – tai pati didžiausia meilė (Kulpys 2009, 17–18; Benediktas XVI 2006, nr. 12).

Iš Kryžiaus paradokso išplaukia atsakymas į žmogaus nerimastingiausius klausimus. Kristus kenčia už žmones: jis prisiima visų žmonių kančią ir ją atperka. Kristus kenčia su žmonėmis, suteikdamas žmonėms galimybę dalytis su juo savo kančiomis. Žmogaus kančia, sujungta su Kristaus kančia, tampa išganymo priemone. Štai kodėl tikintysis kartu su šventuoju apaštalu Pauliumi gali sakyti: „Dabar aš džiaugiuosi savo kentėjimais už jus ir savo kūne papildau, ko dar trūksta Kristaus vargams dėl jo Kūno, kuris yra Bažnyčia“ (Kol 1, 24). Kančia, priimama su tikėjimu, tampa vartais į atpirkimą. Tada kančia neatima nei ramybės, nei laimės, nes yra apšviesta skaisčios prisikėlimo šviesos (Jonas Paulius II 2003, nr. 4). Jėzus bijojo kryžiaus, bet nuo jo nebėgo; taip kviečiamas elgtis kiekvienas žmogus. Kiekvienas gali pagalvoti: „Kas manęs laukia? Kokį kryžių man teks nešti?“ Žmogus to nežino, tačiau žino, kad kryžius neišvengiamas. Tad turi melsti Viešpatį, kad suteiktų malonę nebėgti nuo kryžiaus, kai su juo gyvenime susiduria, bet kad suteiktų malonę neišsigąsti (Gaeta 2013, 95). Popiežius Jonas Paulius II kvietė kiekvieną nešant gyvenimo kryžių savo pašaukime šventėti, nuolankiai ir ištvermingai prašyti Dvasios šventumo dovanos ir drąsinti kitus eiti šventumo keliu,

„ypač jautresnius ir kenčiančius, tuos simonus, nešančius Kristaus Kryžių“ (Šventojo Tėvo kalba Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje kunigams ir vienuoliams, vienuolėms ir klierikams 1993, nr. 4).

Kryžius, kurį priimame kančioje, vienydamiesi su atperkančiąja Kristaus kančia, tampa malonės ir šventumo versme (Popiežius Jonas Paulius II 1987, nr. 11).

„Kančia ir Kryžius išlieka daroje: vakarykščius išmėginimus kančia lydi šios dienos ir rytojaus skausmingi išbandymai. Geroji Naujiena yra vilties žinia, bet visados išliks kaip Kristaus Kryžiaus, to Kryžiaus, kuris kyla virš šventovių ir turi būti įspaustas į kiekvieno tikinčiojo širdį, skelbimas“ (Šventojo Tėvo kalba Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje kunigams ir vienuoliams, vienuolėms ir klierikams 1993, nr. 2).

Kartu popiežius Jonas Paulius II priminė, kad žmogus savo kančioje vienijasi su kenčiančiu ant kryžiaus Jėzumi Kristumi. Šventasis Tėvas Jonas Paulius II sakė:

„Noriu visus juos, paslaptingu ir regimu būdu susijusius su Kristaus Kryžiumi, paraginti, kad savo kančią aukotų Dievui už Bažnyčią, savo mylimą Tautą ir už visą pasaulį“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 2).

Kančioje vienijantis su kenčiančiu Kristumi žmogaus kančia tampa įprasminama.

Kryžius – stiprybės šaltinis

Kryžius yra visa ko esmė: jis sutaikina dangų ir žemę, Dievą ir žmogų. Bet taip pat jis perskiria žmoniją: prie kryžiaus matome Dievo meilės priešus, kurie nukryžiuoja Meilę, ir Dievo meilės draugus. Prie Kristaus kryžiaus vyksta pagrindinė gėrio ir blogio kova. „Kryžius – tai Dievo kalavijas, įsmeigtas į žemę, už rankenos laikomas dangaus“ (Kreeft 2006, 179–180). Tai apmąstydamas šventasis apaštalas Paulius sako, kad Kryžius – tai išmintis: „Žydai reikalauja stebuklą, graikai ieško išminties, o mes skelbiame Jėzų nukryžiuotąjį, <...> kuris yra <...> Dievo išmintis“ (1 Kor 1, 22–24). Matome, kad Kristaus kryžius yra mūsų išgelbėjimas, nes jis yra mūsų išmintis. O mūsų gyvenimui labiausiai trūksta išminties, ypač kančios metu. Šventasis popiežius Jonas Paulius II Lietuvoje sakė, kad „Kryžiaus lemtis kliuvo daugeliui jūsų tautiečių. Jiems nukryžiuotas Kristus buvo neišsenkamas dvasios jėgų šaltinis išvežimų ir mirties nuosprendžių akimirkomis“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 3). „Savo Kryžiumi ir Prisikėlimu Kristus apaštalams ir visai Bažnyčiai, mums ir visiems laikams paliko tą jėgą – Tiesos jėgą“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kaune, Santakoje 1993, nr. 7). „Kiekviena Lietuvos duktė ir kiekvienas jos sūnus iš naujo tesustiprėja Kristaus Kryžiaus papėdėje“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Vingio parke 1993, nr. 7).

Kryžius visada buvo pasipriešinimo priespaudai simbolis. Kryžius, anot popiežiaus, suteikė kenčiantiems lietuviams stiprybės:

„Užkopkime čionai, ant Kryžių kalno, ir prisiminkime visus jūsų krašto sūnus ir dukteris, kadaisė nuteistus ir įmestus į kalėjimą, išsiųstus į koncentracijos stovyklas, ištremtus į Sibirą ar į Kolymą, nuteistus myriop. <...> Buvo teisiami nekaltieji. Jūsų Tėvynėje anuomet siautėjo nežmoniška visuotinės prievartos sistema. Ji trypė ir žemino žmogų. Tų prievartos ir mirties baisybių išvengusieji suprato, kad čia pat, jų akyse, jų krašto žmonėms ir šeimoms pasikartojo ir išsipildė tai, kas jau buvo atsitikę Golgotoje, kur Dievo Sūnus, „priėmęs tarno išvaizdą“, kaip žmogus „nusiže-

mino tapdamas klusnus iki mirties“ (Fil 2, 7–8) (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 2). „Žmogus yra silpnas, bet šitas silpnas žmogus gali būti stiprus Kristaus Kryžiuje, jo Mirtyje ir Prisikėlime. Šitai noriu paskelbti visiems <...>, kad tai mąstytumėt ir tuo gyventumėt“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, Priedas).

Kryžius su nukankintu žmogumi – pasipiktinimą keliantis simbolis. Jau *šventasis apaštalas* Paulius įspėjo (plg. 1 Kor 1, 22–24) sergėtis, kad kryžius neliktų be galios, kad nebūtų paverstas jo linija, gulsčia tiese, iš Dievo pliuso nepadarytas pasaulio minusu (Ratzinger 2010, 291). „Protas negali panaikinti meilės slėpinio, kurį simbolizuoja Kryžius, tuo tarpu Kryžius gali suteikti protui galutinį atsakymą, kurio šis ieško“ (Jonas Paulius II, 2000, nr. 23).

Jėzaus kryžius visų pirma yra Dievo meilės, o ne kančios ženklas. Evangelistas Jonas pabrėžia, jog Švenčiausioji Mergelė Marija stovi ne šiaip prie kryžiaus, bet „prie Jėzaus kryžiaus“ (Jn 19, 25), arba, kitais žodžiais tariant, ji stovi tikėjime ir viltyje. Kančia vienaip ar kitaip paliečia visus žmones, tačiau kiekvienas gali pasirinkti: tiesiog stovėti prie kryžiaus ar prie Jėzaus kryžiaus viltyje. Tik drauge su Jėzaus Motina Marija stovint prie Kristaus kryžiaus, tai yra būnant vienybėje su Tuo, kuris savo prisikėlimu nugalėjo mirtį, galima peržengti liūdesį ir tamsą, patirti Dievo gailestingumą ir juo dalytis su kitais (Mizgiris 2014, 188). Šventasis popiežius Jonas Paulius II Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės kankinių kapų meldėsi:

„Iš savosios garbės aukštumų pažvelk į šiuos kryžius, primenančius Lietuvos vaikus, paskutines netolimos praeities skaudžios nelaimės aukas. Skausminga patirtis įgyta brangia kančios, prievartos ir persekiojimų kaina. Ji taip pat kupina niekad neprarastos vilties, neužgesusio laisvės lūkesčio, giliai įsišaknijusio krikščioniško tikėjimo drąsos. Tikėjimas padėjo atsispirti prieš tamsias ir dažnas prievartos bangas, neigusias Dievą ir žeminusias žmogų“ (Malda Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų 1993, nr. 1).

Kryžius – krikščioniškojo tikėjimo ženklas ir švenčiausias Visatos ženklas – yra žmogų stiprinantis ženklas.

Kryžius – teikiantis atpirkimą

Kryžiumi remiasi visas iš Dievo ateinantis išganymas. Kiekvieno žmogaus pašaukimą apsunkino padaryta nuodėmė. Turint omenyje visą tą blogį, kuriam

įtakos turėjo pirmoji nuodėmė, galima konstatuoti, kad tiesiog neįmanoma mylėti taip, kaip Dievas numatė. Tačiau pats Dievas pasirūpino ateiti žmogui į pagalbą ir vėl leisti grįžti prie gyvenimo būdo, kuris visapusiškai apimtų žmogaus pašaukimo įgyvendinimą. Pats Dievas žmogui suteikia pagalbą, ir tai įvyksta per Jėzaus Kristaus atneštą atpirkimą. Kristus, pats būdamas ir Dievas, ir žmogus, visiškai atsiteisė ir atitaisė žmonių padarytą nuodėmę. Jo mirtis ant kryžiaus įvykdė žmonijos atpirkimą ir atsilygino Dievui už visos žmonijos padarytą skriaudą (Kulpys 2009, 50).

„Kryžius skelbia Išganymą ir Atpirkimą, ko niekur kitur nerasime, kaip tik mūsų Atpirkėjo Kryžiuje ir Prisikėlime“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, Priedas).

Šventasis Tėvas Jonas Paulius II priminė, kad tie, kurie paliudijo tikėjimą kančioje, kenčiančiame ant kryžiaus Jėzuje atpažino Atpirkėją.

„Kartu su jumis taip pat norėčiau pagerbti daugybę tų krikščionių, kurie paliudijo savo tikėjimą, atsilaikė prieš grubaus persekiojimo gniaužtus. Jie žengė Marijos pėdomis ligi pat Kryžiaus papėdės. Priešindamiesi materialistinei pasaulėžiūrai, savo žvilgsnį jie kreipė į Dievą. Šie žmonės Nazareto Jėzuje atpažino Tėvo siųstąjį Mesiją, Kūnu tapusį Amžinąjį Žodį, žmogaus Išganytoją ir Atpirkėją“ (Šventojo Tėvo pamokslas Žodžio liturgijoje Šiluvoje 1993, nr. 2). „Dabar Bažnyčia iš savo pusės labiau nei bet kada yra pasiryžusi dėti į naująją Europos ateitį savo seną ir visuomet naują dalį. Tai Kristaus „Dievo su mumis“, „Dievo su žmogumi“ liudijimas. Tai Dievo, kuris apsireiškė Sūnaus kryžiuje, Sūnaus, kuris tapo žmogumi, paskelbimas. Tai Dievo – Meilės – skelbimas“ (Šventojo Tėvo kalba inteligentijai Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje 1993, nr. 8).

Gyvybės ir mirties Viešpats ryžosi tapti žmogumi, kad kryžiaus mirtimi atpirtų žmogų. Miręs ir prisikėlęs Kristus galingųjų buvo nesuprastas, persekiojamas ir nuteistas; gyveno tarp žmonių, žodžiais, darbais visiems darė gera, gydė ligonius, maitino alkanus, ir leido save prikalti prie kryžiaus (Malda Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų 1993, nr. 1). Tai išties nelygstama istorija. Būtent tas kryžius, ant kurio baigėsi ne tik Jėzaus žinia, bet ir jis pats, jo kūnas ir kraujas, tapo Išganymo simboliu, ne mirties, bet gyvenimo simboliu. Kryžius tapo tikrojo gyvenimo medžiu, paradoksalu: per kryžių einama į Išganymą (Ratzinger 2010, 291).

„Kryžius visai Tautai ir Bažnyčiai tapo Apvaizdos dovanota palaimos versme, žmonių susitaikymo ženklu“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 3). „Dabar, išaušus naujos vilties metui, itin svarbu, kad Kristaus Kryžius, teikiantis atpirkimą, taptų kiekvienam akivaizdžiu atleidimo ir susitaikymo ženklu“ (Šventojo Tėvo kalba Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje kunigams ir vienuoliams, vienuolėms ir klierikams 1993, nr. 2).

Nukryžiuotasis Kristus čia žmogui yra aukščiausias pavyzdys, įkvėpimas, raginimas. Sekdamas tuo įkvepiančiu pavyzdžiu, žmogus gali nuolankiai rodyti gailestingumą kitiems, žinodamas, kad Kristus priims jį kaip parodytą jam pačiam. Žmogui reikia pagal tą pavyzdį nuolat tyrinėti visus savo veiksmus ir veiksmų intencijas. Tik tuomet gailestingumas iš tikro bus gailestingos meilės aktas, kai jį rodydamas bus giliausiai įsitikinęs, jog ir jis gailestingumą gauna iš tų, kurie jį gauna iš jo (Jonas Paulius II, 2011, nr. 14).

Kryžius – atveriantis amžinojo gyvenimo akiračius

Kryžius kartu yra ir Jėzaus „išaukštinimas“. Pranašaudamas savo kančią ir mirtį ant kryžiaus, Jėzus Kristus sakė: „Žmogaus Sūnus turi būti iškeltas“ (Jn 3, 14).

„Taip, išties buvo iškeltas. Šis iškėlimas ant Kryžiaus atvėrė Jam neapėpjamus akiračius. Kryžiaus aukos akiratis nesiribojo vien tik Jeruzale, bet apėmė visą pasaulį: „O aš, kai būsiu pakeltas nuo žemės, visus patrauksiu prie savęs“ (Jn 12, 32). Tai, kas, žmonių supratimu, yra visiškas sunaikinimas, Kristaus aukos akivaizdoje atsiskleidžia kaip dieviška galia: Atpirkimo galia ir Kristaus išgananti jėga: „Turi būti iškeltas Žmogaus Sūnus, kad kiekvienas, kuris jį tiki, turėtų amžinąjį gyvenimą“ (Jn 3, 14–15) (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 3).

Kristaus kryžius parodo giliausias blogio šaknis – nuodėmę ir mirtį; taip jis tampa eschatologiniu ženklu. Atėjus galutiniam (eschatologiniam) išsipildymui ir pasaulio atnaujinimui, meilė visuose išrinktuosiuose nugalės tuos giliausius blogio šaltinius ir kaip prinokusį vaisių atneš gyvenimo, šventumo ir šlovingojo nemirtingumo Karalystę. Šio eschatologinio išsipildymo pagrindas jau slypi Kristaus kryžiuje, jo mirtyje. Tai, kad Kristus „buvo prikeltas trečiąją dieną“ (1 Kor 15, 2), yra paskutinis mesijinės pasiuntinybės ženklas, vainikuojantis gailestingosios meilės reiškimąsi blygybių varginamame pasaulyje. Drauge tai

ženklas, skelbiantis „naują dangų ir naują žemę“ (Apr 21, 1), kada Dievas „nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių; ir nebebus mirties, nebebus liūdesio nei aimanos, nei sielvarto, nes kas buvo pirmiau, tas praėjo“ (Apr 21, 4) (Jonas Paulius II 2011, nr. 8).

Pats Kristus mus tikina, kad Kryžius, Golgota pasauliui atveria amžinojo gyvenimo akiračius. Atskleidžia žmogui tiesą, kad šioje žemėje neįmanoma išvengti mirties įstatymo. Šitai Jėzus užtikrina tokiais žodžiais: „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo vienatinį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepažūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“ (Jn 3, 16). Popiežius Jonas Paulius II prisiminė, kaip mūsų

„šalies sūnūs ir dukterys ant šio kalno nešė kryžius, panašius į Golgotos Kryžių, ant kurio mirė Išganytojas. Šitaip jie skelbė savo nuoširdų tikėjimą, kad jų mirusieji broliai ir seserys, – tikriau sakant, įvairiais būdais nužudytieji, – „turi amžinąjį gyvenimą“. Meilė nugali kerštingą neapykantą, kuri prievarta išplito ir mūsų šaliai Europos žemyne. Šia meile Dievas pamilo pasaulį nukryžiuotame ir prisikėlusiam Kristuje. Kryžius yra šios Meilės ženklas. Kryžius yra amžinojo Gyvenimo Dievuje ženklas“ (Šventojo Tėvo pamokslas šv. Mišiose Kryžių kalne 1993, nr. 4).

Kryžius – Pri(si)kėlimo ženklas

Kryžiaus slėpinys – tai Jėzus, traukiantis prie savęs žmones tokius, kokie jie yra, kad priimtų su Juo ir Jame pilnutinį dieviškos Meilės Apreiškimą. Žmogui gali būti labai sunku išgyventi Kryžių, nes tai milžiniškos vilties ir milžiniško slėpinio sandora. Viltis ateina, nes „Dievo meilė yra išlieta mūsų širdyse Šventosios Dvasios“ (Rom 5, 5). Šventasis Tėvas Jonas Paulius II kvietė, kad žvelgdamas į kryžius kiekvienas prisimintų, jog žmogaus – jo paties ir visų kitų – orumas remiasi į mirusį ir prisikėlusį Kristų, laiko ir istorijos Viešpatį, kiekvienos žmogiškos būties pradžią ir pabaigą (Malda Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų 1993, nr. 5). Šventasis popiežius Jonas Paulius II, žvelgdamas į kryžius, pastatytus ant Nepriklausomybės kankinių kapų, sakė:

„Kryžiai, Viešpatie, iškilę čia kitą dieną po 1991 metų sausio tryliktosios, mena Tavo Kryžių tuoj po Prisikėlimo, Kalvariją ir tuščią kapą. Prie šių kryžių, Viešpatie, regim kitus, tikėjimo išaugintus, ašarom aplaistytus. Jie – gyva atmintis brangių žmonių, užmigusių Tavo ramybėje, kurie, vedami nuoširdaus, veiklaus tikėjimo, paaukojo gyvenimą šeimai ir darbui. Štai anie kryžiai primena kritusius kovos lauke karius, krauju aplaisčiusius

žemę, kuri turėjo tapti grūdai saulės ir vilties gaivinama dirva“ (Malda Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų 1993, nr. 2).

Kryžiumi Dievas žemiausiai nusilenkia prie žmogaus, prie to, ką žmogus – sunkiausiomis ir skausmingiausiomis valandomis – vadina savo nelaiminga dalia. Juo amžinoji meilė tarytum prisiliečia prie skaudžiausių žmogaus žemiškosios egzistencijos žaizdų. Kryžiumi iki galo išsipildo mesijinė programa, kurią Kristus kadaise paskelbė Nazareto sinagogoje (plg. Lk 4, 18–21), o paskui pakartojo Jono Krikštytojo pasiuntiniams (plg. Lk 7, 20–23). Toji programa, pažodžiui užrašyta Izaijo pranašystėje (plg. Iz 35, 5; 61, 1–3), įvykdoma parodant gailingą meilę vargšams, kenčiantiems ir belaisviams, neregiam, prislėgtiems ir nusidėjėliams. Velykų slėpiniumi pralaužiama riba to daugiopio blogio, kuris žmogaus daliai tenka gyvenant žemėje. Kristaus kryžius parodo giliausias blogio šaknis – nuodėmę ir mirtį; taip jis tampa eschatologiniu ženklu. Atėjus galutiniam (eschatologiniam) išsipildymui ir pasaulio atnaujinimui, meilė visuose išrinktuosiuose nugalės tuos giliausius blogio šaltinius ir kaip prinokusį vaisių atneš gyvenimo, šventumo ir šlovingojo nemirtingumo Karalystę. Šio eschatologinio išsipildymo pagrindas jau slypi Kristaus kryžiuje, jo mirtyje. Tai, kad Kristus „buvo prikeltas trečiąją dieną“ (1 Kor 15, 4), yra paskutinis mesijinės pasiuntinybės ženklas, vainikuojantis gailingosios meilės reiškimąsi blogybių varginamame pasaulyje. Drauge tai ženklas, skelbiantis „naują dangų ir naują žemę“ (Apr 21, 1), kai Dievas „nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių; ir nebebus mirties, nebebus liūdesio nei aimanos, nei sielvarto, nes kas buvo pirmiau, tas praėjo“ (Apr 21, 4) (Jonas Paulius II 2011, nr. 8). Išreiškdamas prikėlimo viltį, Lietuvoje Šventasis Tėvas Jonas Paulius II kalbėjo:

„Ateinu, o Viešpatie, kaip ramybės ir vilties piligrimas, kad prie kapų paskutinių Lietuvos kankinių, jų protėvių ir jų senų priešų skelbčiau tikėjimą Tavimi ir mūsų prisikėlimu. Taip pat tikėjimą Tavimi už tuos, kurių kapai nepažymėti Tavo kryžiaus ženklu“ (Malda Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų 1993, nr. 3).

Jėzaus mirtis ant kryžiaus nėra vien paprasta žmogiška mirtis. Mirdamas ant kryžiaus Jis suteikia žmogaus gyvenimui, kaip ir žmogaus mirčiai, naujos gyvybės šaltinį, lyg ugnį, kuri pradeda žmogaus prikėlimą dabar jau po Jėzaus Prisikėlimo. Ankstyvaisiais amžiais Nukryžiuotasis ant kryžiaus vaizduotas ir kaip Prisikėlusysis, kaip karalius. Jis vaizduojamas atmerktomis akimis, kad būtų parodyta, jog dievybė nemirė, jog lieka gyva ir teikia gyvybę. Taip kryžius iš

romėnų mirties bausmės įvykdymo gėdos ženkle tampa Žmogaus Sūnaus pergalės ženklu, pasirodysiančiu žmonėms ne tik dienų pabaigoje, bet jau dabar, kaip nugalėtojas, artėjantis prie žmonių ir vedantis žmones. Su juo žmogus pakyla eiti pas gyvąjį Dievą, o Kenčiančiajame žmogus pamato paguodą Dievo meilėje. Taigi kryžius tapo tam tikru Išganymo ženklu, kryžius – Jėzaus Kristaus ženklas, jo trumpinys, kuriuo ženkliškai su juo susijungiamo (Ratzinger 2010, 291–292) ne tik kančioje ir mirtyje, bet ir prisikėlime.

Išvados

Šventasis popiežius Jonas Paulius II lankėsi Lietuvoje 1993 m. rugsėjo 4–8 d. Lankydamasis ir melddamasis Kryžių kalne kalbėjo, jog čia yra tam, kad su tikinčiaisiais apmąstytų Kristaus kryžių ir jame slypinčius tiesos bei šviesos lobius. Kryžiuje atsiskleidžia „Dievo galybė ir Dievo išmintis“ (1 Kor 1, 24), jame yra Gerosios Naujienos esmė, leidžianti suprasti, kas yra Dievas ir kas yra žmogus. Šventasis Tėvas Jonas Paulius II Lietuvoje pasakė 15 kalbų. Iš pasakytų kalbų atsiskleidžia, jog kryžius – vienas iš ryškiausių akcentų Jono Pauliaus II žinioje Lietuvai. Iš 15-os kalbų 8-iose minimas „kryžius“. Kryžius minimas Šventojo Tėvo pamoksle šv. *Mišiose Kryžių kalne* – 37 kartus, *Maldoje Antakalnio kapinėse prie Nepriklausomybės (1991) kankinių kapų* – 16 kartų, Šventojo Tėvo kalboje Vilniaus Arkikatedroje Bazilikoje kunigams ir vienuoliams, vienuolėms ir klierikams – 7 kartus, Šventojo Tėvo kalboje jaunimui Kaune, Dariaus ir Girėno stadione – 3 kartus, Šventojo Tėvo pamoksle Žodžio liturgijoje Šiluvoje – 2 kartus ir po 1 kartą Šventojo Tėvo pamoksle šv. *Mišiose Vingio parke*, Šventojo Tėvo kalboje inteligentijai Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje ir Šventojo Tėvo pamoksle šv. *Mišiose Kaune, Santakoje*. Iš viso „kryžius“ paminėtas 68 kartus. Šv. popiežiaus Jono Pauliaus II kalbose Lietuvoje išskirti kryžiaus slėpinio atsiskleidimo akcentai: kryžius – krikščioniškojo tikėjimo ženklas; kryžius – įprasminantis kančią; kryžius – stiprybės šaltinis; kryžius – teikiantis atpirkimą; kryžius – atveriantis amžinojo gyvenimo akiračius; kryžius – prisikėlimo ženklas. Pasak šventojo Jono Pauliaus II, jeigu Dievo Sūnus priėmė kryžių, taigi kryžiuose – žmogiškuose, lietuviškuose, jaunatviškuose ir senatvės kryžiuose – slypi išganinga paslaptis, kurią apreiškia Viešpats Jėzus Kristus. Ir tai yra krikščioniškojo tikėjimo gyvastingas paveldas, sukauptas per amžius.

Kristus parodė, kad Kryžius pasauliui atveria amžinojo gyvenimo akiračius. „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo vienatinį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepažūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“ (Jn 3, 16). Popiežius Jonas Paulius II prisiminė, kaip Lietuvos sūnūs ir dukterys nešė kryžius, panašius

į Golgotos Kryžių, ant kurio mirė Išganytojas. Šitaip jie skelbė savo nuoširdų tikėjimą, kad jų mirusieji broliai ir seserys turi amžinąjį gyvenimą. Meilė nugali neapykantą. Šia meile Dievas pamilo pasaulį nukryžiuotame ir prisikėlusiam Kristuje. Kryžius yra šios Meilės ženklas. Kryžius yra amžinojo Gyvenimo Dievuje ženklas.

Literatūra

- Benediktas XVI 2006 – Benediktas XVI. *Enciklika „Deus caritas est“*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
- Benediktas XVI 2011 – Benediktas XVI. *Pasaulio šviesa. Pokalbis su Peteriu Seewaldu*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Cantalamesa 2001 – Raniero Cantalamessa. *Marija – Bažnyčios veidrodis*. Kaunas: Gyvieji akmenėliai.
- Dalgėdaitė 2014 – Aldona Dalgėdaitė. Švenčiame Kryžiaus išaukštinimo... *Magnificat*, 9(55), 157–160.
- Gaeta 2013 – Saverio Gaeta. *Dievas užklumpa netikėtai. Popiežiaus Pranciškaus gyvenimas ir mintys*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Jonas Paulius II 2000 – Jonas Paulius II. *Enciklika Fides et ratio. Katalikų Bažnyčios vyskupams apie tikėjimo ir proto santykį*. Vilnius: Aidai.
- Jonas Paulius II 2011 – Jonas Paulius II. *Enciklika Dives in misericordia apie Dievo gailėstingumą*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
- Katalikų Bažnyčios katekizmas. Santrauka 2007 – *Katalikų Bažnyčios katekizmas. Santrauka*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
- Kulpys 2009 – Žydrūnas Kulpys. *Krikščioniškoji kūno teologija: vedybinė kūno prasmė*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Mizgiris 2014 – Ramūnas Mizgiris. Vilniaus Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos... *Magnificat*, 11(57), 186–188.
- Popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos 1994 – *Liudykime Kristų. Popiežiaus Jono Pauliaus II kalbos, pasakytos Lietuvoje 1993 m. rugsėjo 4–8 d.* Vilnius: „Katalikų pasaulio“ leidykla.
- Popiežius Jonas Paulius II 1987 – Popiežius Jonas Paulius II. *Apaštališkasis laiškas SESCENTESIMA ANNIVERSARIA švenčiant lietuvių tautos Krikšto 600 metų jubiliejų*. Prieiga internetu [žiūrėta 2023 08 09]: <https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/ap-laiskai/1987-06-05_sescentesima-anniversaria/eiss=Jonas-Paulius-II-Kalba-Lietuvoje>
- Popiežius Jonas Paulius II 2003 – Popiežius Jonas Paulius II. Žinia 12-osios [2004] Pasaulinės ligonių dienos proga. *Bažnyčios žinios*, 2(194), 2–3.
- Ratzinger 2010 – Joseph Ratzinger. *Dievas ir pasaulis. Krikščionių tikėjimo paslaptys. Pokalbis su Peteriu Seewaldu*. Vilnius: Alma littera.
- Ratzinger 2008 – Joseph Ratzinger, Hans Urs von Balthasar, Karl Rahner. *Kodėl šiandien dar esu krikščionis?* Vilnius: Aidai.
- Šventasis Raštas 2009 – Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas. Vilnius: „Katalikų pasaulio“ leidiniai.
- The Bible 2023 – *The Bible*. Prieiga internetu [žiūrėta 2023-10-09]: <<https://www.biblegateway.com/>>

Remigijus Oželis

UNFOLDING THE MYSTERY OF THE CROSS IN THE SPEECHES BY POPE JOHN PAUL II IN LITHUANIA

Summary

The Holy Father John Paul II visited Lithuania on 4–8 September 1993. During his visit, and at prayers at the Hill of Crosses, he spoke of being there to reflect with the faithful on the Cross of Christ and the treasures of truth and light hidden within it. 'I am here and can think with you about the Cross of Christ and the treasures of truth and light hidden within it. The lessons of the Cross are "the power of God and the wisdom of God" (1 Cor 1:24). Here lies the essence of the Good News, allowing a more comprehensive understanding of who God is and who man is. The Son of Man had to be lifted up. So, God exalted Him, gave Him a name above all names. Jesus Christ is the Lord, in the glory of God the Father. He saved the world. Through Him, even the most despised and trampled man is exalted.'

The Holy Father John Paul II gave 15 speeches during his visit to Lithuania. These speeches reveal that the cross is one of the most striking features of John Paul II's message to Lithuania. Of the 15 speeches, eight mention the cross. The cross is referred to in the Holy Father's sermon during Holy Mass on the Hill of Crosses 37 times, in the prayer at Antakalnis Cemetery by the tombs of the martyrs of independence in Vilnius (1991) 16 times, in the Holy Father's address to the clergy, religious and seminarians in the Cathedral of St Stanislaw in Vilnius seven times, at the meeting with young people of Lithuania at the Darius and Girėnas Stadium in Kaunas three times, in the sermon during the Liturgy of the Word in Šiluva two times, and one time each in the sermon at Holy Mass in Vingis Park, in the speech to the intelligentsia at St John's Church at Vilnius University, and in the sermon during Holy Mass at Santaka in Kaunas. In total, the cross is mentioned 68 times. This article presents the features of the unveiling of the mystery of the cross in Pope John Paul II's speeches: the cross is a sign of the Christian faith; the cross gives meaning to suffering; the cross is a source of strength; the cross provides atonement; the cross opens up the horizons of eternal life; the cross is a sign of resurrection.

According to Pope John Paul II, if the Son of God embraced the cross, then in the crosses, human, Lithuanian, youthful, and of old age, lies a redemptive mystery revealed by the Lord Jesus Christ. This is the vital heritage of the Christian faith accumulated over the ages.

Pope John Paul II urged everyone bearing the cross of life in their vocation to celebrate, to humbly and persistently ask for the gift of the Holy Spirit's sanctity, and to encourage others to walk the path of holiness. The cross we accept in suffering, uniting with the redemptive suffering of Christ, becomes a source of grace and holiness. The Good News is a message of hope, but it will always remain a proclamation of the Cross of Christ, the Cross that rises above sanctuaries and must be imprinted in the heart of every believer. At the same time, Pope John Paul II reminded us that in their suffering, people unite with the suffering Christ on the cross. In this union, human suffering becomes meaningful.

All of salvation from God rests on the cross. Every person's calling is burdened by the sins they committed. However, God himself provides assistance, which occurs through the redemption brought by Jesus Christ. Christ, being both God and man, fully justified and rectified the sin committed by humans. His death on the cross accomplished the redemption of humanity and compensated God for the wrongs done by all mankind.

The cross, on which not only Jesus' message but also His body and blood ended, became a symbol of Salvation, not of death but of life. Paradoxically, the cross became the tree of true life: through the cross lies the path to Salvation. The cross became a source of blessing given by Providence, a sign of reconciliation among people. Now it is crucial that Christ's Cross, granting redemption, becomes an evident sign of forgiveness and reconciliation for everyone.

The fact that Christ 'was raised on the third day' (1 Cor 15:4) is the final sign of the messianic mission, crowning the manifestation of merciful love in a world tormented by evil. It also signifies the proclamation of 'a new heaven and a new earth' (Rev 21:1), when God 'will wipe away every tear from their eyes; and there will be no more death, nor sorrow, nor crying, nor pain, for the former things have passed away' (Rev 21:4). Christ himself shows that the Cross opens up to the world the horizon of eternal life. It reveals to humanity the truth that it is impossible to avoid the law of death on this earth. Jesus assures us this with the words: 'For God so loved the world, that He gave His only begotten Son, that whoever believes in Him should not perish, but have everlasting life' (Jn 3:16). Pope John Paul II recalled how the sons and daughters of Lithuania carried crosses on this hill, similar to the Cross of Golgotha where the Saviour died. Thus, they proclaimed their sincere faith that their deceased brothers and sisters have eternal life. Love overcomes hatred. God loved the world with this love in the crucified and resurrected Christ. The cross is a sign of this Love. The cross is the sign of Eternal Life in God.